

Muistio; Valtioneuvoston asetus tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Pääasiallinen sisältö

Asetuksessa ehdotetaan muutettavaksi tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 ja 11 § sekä kumottavaksi 13 §. Eesityksen mukaan asetukseen tehtäisiin hyvinvointialueiden perustamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tekniset muutokset. Lisäksi termi ”eläinlääkintäviranomainen” ehdotetaan korvattavaksi termillä ”kuntaan virkasuhteessa oleva eläinlääkäri”. Eesityksen tavoitteena ei ole puuttua asetukseen sisällöllisesti.

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

1.1 Tausta

Hyvinvointialueesta annetulla lailla (611/2021) ja lailla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirretään vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille ja HUS-yhtymälle. Tartuntatautilakiin (1227/2016) on tehty hyvinvointialueiden perustamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat muutokset.

1.2 Asetuksenantovaltuudet

Tartuntatautilain (1227/2016, HE 190/2022) 9 §:n (Torjuntatyö hyvinvointialueella) mukaan hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän velvollisuutena on järjestää alueellaan tässä laissa tarkoitettu tartuntatautien torjuntatyö sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain, terveydenhuoltolain (1326/2010) ja tämän lain mukaisesti. Hyvinvointialueella ja HUS-yhtymällä on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata tartuntatautien torjuntatyöstä ja siihen liittyvistä tehtävistä kaikissa järjestämisvastuulle kuuluissa palveluissa. Hyvinvointialueella on oltava riittävä määrä hyvinvointialueeseen virkasuhteessa olevia tartuntataudeista vastaavia lääkäreitä. Hyvinvointialueella on oltava virkasuhteinen tartuntataudeista vastaava lääkäri, jonka tehtävänä on yhteensovittaa tartuntatautien torjuntatyö hyvinvointialueella. Myös HUS-yhtymällä on oltava virkasuhteinen tartuntataudeista vastaava lääkäri. Hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyötä tartuntatautien

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
---	--	---------------------------------	---------------------	---

torjumiseksi. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävä hyvinvointialue ja HUS-yhtymä tukee osaamisellaan muita hyvinvointialueita.

Hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän tartuntataudeista vastaavan lääkärin on otettava selvää epäillyn tai todetun tartuntataudin laadusta ja sen levinneisyydestä sekä ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi. Tartuntatautien torjuntatyöhön kuuluu tartuntatautien ehkäisy, varhaistoteaminen ja seuranta, epidemian selvittämiseksi tai torjumiseksi tarvittavat toimenpiteet sekä tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn tutkimus, hoito ja lääkinällinen kuntoutus sekä hoitoon liittyvien infektioiden torjunta.

Hyvinvointialue ohjaa ja tukee sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköitä ja kuntia lääketieteellisellä asiantuntemuksellaan tartuntatautien torjunnassa, kehittää alueellisesti tartuntatautien diagnostiikkaa ja hoitoa sekä selvittää epidemioita yhdessä kuntien kanssa. Hyvinvointialue ja HUS-yhtymä varautuvat poikkeuksellisten epidemioiden torjuntaan ja hoitoon sekä huolehtivat hoitoon liittyvien infektioiden torjunnan kehittämisestä alueensa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköissä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän järjestämistä ehkäisevistä palveluista tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi.

Tartuntatautilain 30 §:n (Ilmoittaminen hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisille) 1 momentin mukaan, jos tartuntataudin leviämisen ehkäiseminen edellyttää kiireellisesti tässä laissa hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän toteutettavaksi säädettyjä toimenpiteitä, ilmoitusvelvollisen on salassapitosäännösten estämättä saatettava asia hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän tartuntataudeista vastaavan lääkärin tietoon. Ilmoitusvelvollisen on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava myös epäilemästään tai toteamastaan juomaveden välityksellä leviävästä epidemiasta ja muusta elinympäristön mikrobien aiheuttamasta tartunnasta kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, eläimen levittämästä tartunnasta kuntaan virkasuhteessa olevalle eläinlääkärille sekä elintarvikkeiden välityksellä leviävästä epidemiasta kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Tartuntatautilain 31 § (Zoonoosien ja eläintautitapausten ilmoittaminen) mukaan hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän tartuntataudeista vastaavan lääkärin on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava kuntaan virkasuhteessa olevalle eläinlääkärille epäilemästään, toteamastaan tai tietoonsa tulleesta zoonoosista. Ilmoitus voi sisältää ihmisille tai eläimille aiheutuvan vaaran torjumiseksi välttämättömät 29 §:ssä tarkoitetut henkilön tunnistetiedot sekä tartuntatautia ja sen tartuntatapaa koskevat tiedot.

Ruokaviraston on ilmoitettava epäilyistä tai todetusta ihmisen terveyttä vaarantavasta eläintautitapauksesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on ilmoitettava Ruokavirastolle epäilyistä tai todetusta ihmisen terveyttä vaarantavasta vakavasta zoonoosista.

Tartuntatautilain 43 § (Asetuksenantovaltuus) valtioneuvoston asetuksella säädetään muun muassa 30 ja 31 §:ssä tarkoitetut kuntaan virkasuhteessa olevalle eläinlääkärille ilmoitettavat taudit.

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä.

Asetusluonnos oli lausuntokierroksella ajalla 26.10.-23.11.2022. Asetuksesta pyydettiin lausunnot muun muassa seuraavilta tahoilta: asiaan liittyvät keskeiset ministeriöt, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), aluehallintovirastot, sairaanhoitopiirit, kolmannen sektorin toimijoilta sekä osa kunnista. Lausuntoja saatiin yhteensä 11 kappaletta.

Lausunnon antoivat Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS, Kainuun sote-kuntayhtymä, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, Turun kaupunki ja Tehy ry. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri ja Helsingin kaupunki ilmoittivat, ettei niillä ole asiassa lausuttavaa.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Hyvinvointialueesta annetulla lailla ja lailla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirretään vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja osaltaan HUS-yhtymä. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiosta, järjestämisestä, tuottamisesta, valvonnasta ja ohjauksesta säädetään jatkossa muun muassa hyvinvointialueesta annetussa laissa ja laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021).

Asetuksessa tehtäisiin teknisiä muutoksia käsitteistöön. Käsitteistö noudattaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevia käsitteitä. Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin osalta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan Uudenmaan hyvinvointialueisiin ja Helsingin kaupunkiin sovelletaan lisäksi, mitä hyvinvointialueista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa tai muualla laissa, jollei tässä laissa toisin säädetä. Edellä mainitun lain 2 §:n 5 momentissa säädetään muun ohella, että HUS-yhtymään sovelletaan lisäksi, mitä muualla laissa säädetään terveydenhuollon järjestämisestä. Edellä mainitusta sääntelystä johtuen, esityksessä muutettavissa asetuksen säännöksissä viitataan vain hyvinvointialueeseen, jolla tarkoitetaan myös Uudenmaan hyvinvointialueita ja Helsingin kaupunkia.

4 Pääasialliset vaikutukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen johdosta asetukseen tehtävillä muutoksilla ei olisi itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia. Ehdotetut muutokset ovat teknisiä. Asetus päivitetään vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevia käsitteitä.

5 Lausuntopalaute

Lausuntopalautteissa kannatettiin pääosin esitettyjä asetusmuutoksia, joissa tartuntataudeista annettu valtioneuvoston asetus päivitetään vastaamaan sote- uudistuksen mukaista rakenteellista toimintakenttää ja järjestämisvastuuta. Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri toteaa lausunnossaan, että asetuksen 6 § olisi tarpeen muotoilla siten, että siinä olevat tehtävät olisivat nimenomaan hyvinvointialueen tehtäviä, eikä yksittäisen tartuntataudeista vastaavan lääkärin tehtäviä.

HUS toteaa lausunnossaan olevansa erikoissairaanhoidon toimija, jonka tiedonsaanti sairaalahoitoon jälkeen ilmi tulleista hoitoon liittyvistä infektioista oman vastualueen muilta toimijoilta tulisi turvata jatkossa. HUS-yhtymällä tulee olemaan merkittävä koordinoiva rooli myös hoitoon liittyvien infektioiden torjunnassa ja rekisteröinnissä koko Uudenmaan alueella. Osin näistä sovitaan HUS-yhtymän ja hyvinvointialueiden välisissä järjestämissopimuksissa, mutta tiedonsaanti olisi hyvä varmistaa asetustasolla annetulla säädöksellä. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin näkemyksen mukaan voimassaolevan asetuksen 13 §:ssä rekisteritietojen saannin lisäksi säädetään terveyden- ja sosiaalihuollon toimintayksiköiden velvollisuudesta seurata hoitoon liittyviä infektioita sekä osallistumisesta ilmaantuvuusseurantoihin. Tartuntatautilain 17 §:ssä säädetään puolestaan terveyden- ja sosiaalihuollon toimintayksiköiden velvoitteesta torjua hoitoon liittyviä infektioita suunnitelmallisesti ja

seurata tartuntatautien ja lääkkeille erittäin vastustuskykyisten mikrobin esiintymistä, mikä osittain kattaisi kumottavaksi suunnitellun tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen 13 §:n velvoitteita. Ilmaantuvuusseurantoihin osallistuminen jäisi kuitenkin asetuksen 13 §:n kumoamisen jälkeen pois, ellei tartuntatautilain 17 §:n ja 36 §:n tulkittaisi sisällöllisesti johtavan kyseiseen velvoitteeseen.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus toi lausunnossaan esiin, että eduskunnassa on käsittelyssä hallituksen esitys, jossa tartuntatautilakiin olisi tarkoitus tehdä muutokset, jolla laki päivitetään vastaamaan uutta sote-uudistuksen mukaista rakenteellista järjestämisvastuuta. Tarkoituksena ei ole antaa maakunnalle uusia tehtäviä. Lisäksi oikeusministeriössä valmistellaan parhaillaan Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamista. Maakunnan hallitus toteaa, ettei maakunnan hallitus ja oikeusministeriö ole vielä päässeet yhteisymmärrykseen, miltä osin itsehallintolakia pitäisi muuttaa, jotta tartuntatautilain mukaisia tehtävät voitaisiin edelleen hoitaa Ahvenanmaalla kuten aiemmin, eikä vastuu siirtyisi 1.1.2023 alkaen valtakunnalle, kuten maakunnan hallitus asian tulkitsee.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6 §. *Hyvinvointialueen tehtävät.* Pykälän otsikkoa muutettaisiin siten, että kunnan tilalle tulisi hyvinvointialue. Tartuntatautien torjunnasta vastaavan kunnallisen toimielimen ja kunnan virkasuhteisen tartuntataudeista vastaavan lääkärin tilalle vaihdettaisiin hyvinvointialueen toimielin ja hyvinvointialueen virkasuhteinen tartuntataudeista vastaava lääkäri.

11 §. *Kunnan eläinlääkärille ilmoitettavat zoonoosit ja eläintautitapaukset.* Pykälän otsikkoa muutettaisiin viittaamalla kunnan eläinlääkäriin. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi pykälän johdantokappaletta. Termi ”eläinlääkintäviranomaisen” ehdotetaan korvattavaksi termillä ”kuntaan virkasuhteessa oleva eläinlääkäri”. Zoonoosia valvotaan ja vastustetaan eläimissä ja elintarvikkeissa sekä eläintautilain että elintarvikelain nojalla. Eläintautilain mukaan kunnaneläinlääkäri toteuttaa eläintautien vastustamista ja valvoo eläinterveyttä koskevien säädösten sekä niiden nojalla tehtyjen päätösten noudattamista toimialueellaan. Elintarvikelain mukaan kunta huolehtii elintarvikevalvonnasta toimialueellaan. Elintarvikelain mukaiset tehtävät hoitaa kunnassa lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, mutta kunta voi siirtää viranhaltijalle toimivaltaa tehtäviin. Vaikka kunnaneläinlääkäri ei ole suoraan elintarvikelain mukainen viranomaisen, eläinlääkintähuoltolain (765/2009) mukaan kunnassa on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkärin virkoja muun muassa elintarvikkeiden turvallisuuden valvontaan, eläintenpidon terveydelliseen valvontaan sekä eläintautien vastustamiseen ja niiden ennalta ehkäisemiseen. Kunnassa on siis aina virkasuhteinen eläinlääkäri, jolle ilmoitusvelvollisen tulisi ilmoittaa eläimen ihmiseen levittämästä tartunnasta. Ilmoituksen vastaanotettuaan kuntaan virkasuhteessa oleva eläinlääkäri voi käynnistää joko eläintautilain tai elintarvikelain mukaiset toimenpiteet.

Pohjois-Karjalassa on sopimuksella siirretty ympäristöterveydenhuollon tehtävät hyvinvointialueelle. Asiasta on säännelty sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaansaattamista annetun lain (616/2021) 65 §:n 4 momentilla, eikä tähän asetukseen ole tarpeen tehdä sen osalta muutoksia.

13 §. *Hoitoon liittyvät infektiot.* Ehdotetaan, että pykälä kumotaan. Hoitoon liittyvien infektioiden rekistereistä ja oikeuksista tietojen saantiin hoitoon liittyvistä infektioista on säädetty tartuntatautilain 36 §:ssä.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulisi voimaan 1.1.2023.

Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.